

Sakit MALIKOV

"Ömrün pensiya səddi" essesi haqqında düşüncələr

ESSE

O gecə səhərə qədər yata bil-mədim. Gah Allahı qınadım, gah da özümə qəzəbləndim. İllərin bəndini yıxan ömür suları sakitcə pensiya sərhəddinə yön almışdı. Gözlərimdən gildir-gildir tökülən yaşların adını tapa bilmirdim, nə idi bu, sevincmi, kədərmi? Həmin axşam bir tikə xoşbəxtlik payım kəm idi, ona görə çayım da acı dadırdı. Anamın pensiya kitabçasını bu gün də gəlinlik sandığımda əzizləyib saxlayıram. Mavi üzlü, işlənməkdən üz qabığı əzilib didilmiş kitabçanın son bircə vərəqi salamatdı. İldə bir dəfə yenilənən kitabçanın bir vərəqini hər dəfə pensiya verildə Məhərrəm kişi kəsib saxlayırdı. Məhərrəm kişi kənd sovetində işləyirdi, idarədə balaca otağı vardı. Həmin otaqda ona aid işlərlə məşğul olur, ayın sonunda da pensiyalar verildə dövlətin yaşlı adamlara ayırdığı pulu yiyəsinə çatdırırdı. İşinə görə əmək haqqı alsa da, pensiyalardan qəpik-quruş saxlamaq adət idi. Buna görə bəzi adamlar üzə deməsələr də, qarəsınca danışırıdılar, amma...

Anamın pensiyasının qədəri yadımda deyil, amma o vaxta görə xeyli pul idi. Anamın pulunu Məhərrəm kişi gətirib evdə verirdi, anam da bildiyi vur-tut ikicə hərfdən ibarət imzasını atırdı onun sənəddə göstərdiyi yerə, adının qənşərinə. Anam yığmıclı idi, beləsinə el arasında "ev tikən" qadın deyirlər. Aldığı pulun bir hissəsini mütləq "arxaya" atmalıydı...

Nə zamansa özümün də pensiya alacağım ağılının ucundan belə keçməyib, yəqin elə mənim kimi bir çoxunun. Əvvəl uşaqlıq, sonra da gənclik illəri ömrün sinəsində elə məclis qurur, qəlbi elə şirin istəklərlə döyünür, başı işə-gücə elə qarışır ki, yadına qocalıq mı düşür? Ömrün mərhələləri hərəsi bir cür yaşantılar, fərqli duyğular bəxş edir adama. Bu gün düşünürəm daha yetkin düşünür insan. Zamanla doğru hesab etdiyi həqiqətlər də donunu dəyişir, düşüncələri yontanır, fikirləri, baxışları vaxtın süzgecindən keçərək durulur...

Haçan pensiyaların artması haqqında söz-söhbət gəzir, nəinki yaşlılar, evində təqaüddə olan adamlar da sevinir. Nənə və babalar da aldığı pensiyadan şirin-şəkər nəvələrinə pay ayırmaqdan zövq alır. Nənəlik Allahın verdiyi titulların içində bəlkə də ən böyüyüdü, hətta ana titulu da üstələyir bəzən. Bəlkə onları öz uşaqlıq çağlarına götürür, ya övladlarına həsr etməyə yetməyən zamanların acısını çıxarır canından... nədirsə bunun səbəbini heç kim sonadək anlaya bilmir, mənə. Bəlkə bunu heç "övladda nəvə, dövlətdə dəvə" deyən ulularımız da bilməyib...

İndi xeyli müddətdi ki, yenə pensiyaların artacağı barədə xoş xəbər dolaşır. Hər "xəbərci" də bir cürə yayır artımın miqdarını. Xəbəri eşidənlər sevinir, hesablaya bilən özü hesablayır, hesab-kitabdan uzaq olanların ailəsi. Mən də öz bildiyim kimi deyilən faizləri vurub çıxıram və sevinirəm. O saat da içimdən başqa bir mən

qalxıb kədərli baxışlarla üzümə sərt bir sille çəkir - "gör nəyə sevinirsən e..."

Onda arzular boluydu, ümidlər tükənməz, bu arzu və istəkləri həyata keçirməyə vaxtımız da. Nə yaşımız vardı ki..., heç otuz deyildi. Ailəm, övladlarım, başımızı salmağa komamız vardı. Biz başqalarının təmtəraqlı evinə, mülkünə baxıb qəm eləmirdik. Komamızın divarları arasında sevgi, hörmət, qayğı, inam, etibar vardı deyə bizə qala kimi görünürdü...

Onda yuxusuzluq haqqında bilgilim də qocaların söylədikləri qədər idi. Kimsə "bu gecə ilan vuran yatıb, mən yox" deyəndə o ifadənin çəkisini təsəvvür eləmir-

dim. Hələ üstəlik, "ararı dağa, dağı arana" daşımışam da deyirdilərsə, demək, vəziyyət daha da ağırmış...

İndi gecə yatdığım saatlar mənə qənimət kimi görünür, o da ki, ayda, ildə bir dəfə! Hərdən orqanizminin möhkəmliyini yuxusuzluğa dözümdən anlayıram, Tanrıya və bədənime sonsuz təşəkkürlər edirəm. Amma hər şeyin həddi var axı, son vaxtlar həddini aşan yuxusuzluq geri dönməyən izlərini də sağlamlığıma möhürləyib keçir. Mənsə durub pensiyaların artacağına sevinirəm...

Yenə ortalıqda söz gəzir... Yenə yuxum qaçıb... Payız da gəlib, havalər şaxdan düşüb, yun yorğan-döşəyin arasında da ayaqlarım buza qoyulmuş kimi üşüyür... Tərs kimi işıqlar da sönüb və elə tərslikdən telefonumun şarjı bitir... Haydı, müdriklər demiş, qaranlığa deyilməkdənsə, gedim, bir şam yandırım... Və sonra vaxtım olsa pensiyaların artacağına da ürək dolusu sevinim...

Şahnaz Şahinin "Ömrün pensiya səddi" essesi dərin duyğular, sosial müşahidələr və fəlsəfi mülahizələrlə dolu bir ədəbiyyat nümunəsidir.

Bu esse həm fərdi həyat təcrübəsi, həm də kollektiv yaddaşın izlərini daşıyan poetik bir düşüncə formasıdır.

Essədə əsas mövzu insan həyatının təbii bir mərhələsi - qocalıq dövrü və onun simvolik ifadəsi olan pensiya yaş üzərində qurulub. Müəllif bu mərhələni fiziki və maddi dəyişikliklərlə yanaşı, emosional və mənəvi tərəfləri ilə də təqdim edir. Əsərin əsas ideyası: insan ömrünün fərqli döv-

ləri bir-birindən kəskin şəkildə seçilir, amma hər bir dövr öz gözəlliyi və çətinliyi ilə dəyərlidir. Pensiya yalnız maddi məsələ deyil, keçmişə, yaşanmışlara və zamanın dəyərinə verilən qiymətdir.

Esse narrativ (hekayəvi) quruluşu malikdir - müəllifin şəxsi yaşantıları və xatirələri vasitəsilə ardıcıl şəkildə irəliləyir. Yazının quruluşu aşağıdakı kimi qruplaşdırıla bilər:

Keçmiş bu gün arasında keçid (gözyaşları, narahatlıq, düşüncə).

Keçmiş xatirələr: Ananın pensiya kitabçası, Məhərrəm kişinin fəaliyyəti və o illərin həyat tərz.

Bugünkü realıq: Pensiyanın mənəvi yükü, yuxusuzluq, sağlamlıq, nostalji.

Zamanın axarı, həyatın dəyərlərinin dəyişməsi və ümitsiz optimizm (şam metaforası ilə bitir).

Müəllifin dili sadə, axıcı və poetikdir. O, gündəlik həyatın ən sadə anlarını belə duyğusal çalarlarda təqdim edir. Bu essədə ironiya, təəssüf, sevgi, nostalji və təşəkkür duyğuları iç-içə keçir. Bəzi nümunələr:

"çayım da acı dadırdı" - duyğusal vəziyyətin simvolik ifadəsi.

"nədirsə bunun səbəbini heç kim sonadək anlaya bilmir" - nənə sevgisinin sirli və izahlı olmayan tərəfi.

"gedim, bir şam yandırım" - ümitsizlik içində belə bir işiq tapmaq arzusu.

Əsərdə bir çox simvol və metafora yer alır:

Pensiya kitabçası - həyatın bir mərhələsinin möhürü.

Yuxusuzluq - həm fiziki zəiflik, həm də daxili narahatlığın təzahürü.

Şam - qaranlıq içində ümid, kiçik də olsa, işiq və istilik qaynağı.

Esse təkə fərdi hissələrin ifadəsi deyil, həm də cəmiyyətin yaşlı nəslinə münasibətinə dair incə bir tənqiddir. Müəllif pensiyanın artımına sevinən insanların sevincinin arxasında duran kədər və tənhalığı qabardır. Bu, eyni zamanda maddiyyatın psixoloji təsirini göstərir.

Şahnaz Şahin, yazının hər sətrində empati, mərhəmət və humanizm dəyərlərini önə çəkir. O, pensiya yaşını bir son yox, başqa bir həyat fəlsəfəsinin başlanğıcı kimi təqdim edir. Bu yaş dövrünü təkə zəifliklə deyil, müdriklilik, mərhəmət və daxili zənginliklə əlaqələndirir.

"Ömrün pensiya səddi" - sadəcə bir yaş dövrünü deyil, keçmişin izlərini, bu günün ağırlıqlarını və sabaha dair qırıq ümidləri bir araya gətirən düşüncəli bir essedir. Müəllif oxucunu qocalığın qorxulu olmadığını, əksinə dəyərlərlə dolu olduğunu dərk etməyə çağırır. Bu, yaşlanmanın iztirab yox, bir ömrün tənənəli xatirələr albomu olduğunu göstərən dərin və səmimi bir yazıdır.